
MISSION CANADA
ПОВТОРНІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ
Проміжний звіт

Резюме попередніх висновків

Mission Canada, незалежна канадська місія спостереження за виборами, що фінансується Урядом Канади, наразі не в змозі визначити чи проведені 15 грудня повторні вибори до Парламенту України у 5 виборчих округах відповідали міжнародним демократичним стандартам. Ми продовжуватимемо здійснювати моніторинг процесів обробки результатів голосування на рівні округів, а також моніторити будь-які скарги, проблеми та жалоби і оцінювати наскільки справедливо було використано закон по відношенню до них. Наша кінцева оцінка виборів спиратиметься не тільки на результатах, які ми маємо на сьогоднішній день, а так само на неупередженості з якою закон застосовується для розгляду скарг, проблем та звернень.

Приклади відхилень, що спостерігалися Mission Canada під час проведення повторних виборів 15 грудня включали:

- підкуп виборців
- використання адміністративних ресурсів під час кампанії
- неналежне використання журналістських посвідчень кандидатами та їхніми представниками з метою просування політичних цілей, залякування або для того, щоб спричинити плутанину
- недостатня прозорість в адмініструванні виборів на всіх рівнях; в тому числі невчасне оприлюднення рішень окружними виборчими комісіями;
- нерівний доступ до представництва в окружних та дільничних виборчих комісіях

Mission Canada зауважує також позитивні явища, зокрема, подальше посилення груп громадянського суспільства. Групи українських внутрішніх спостерігачів такі як ОПОРА та Комітет виборців продовжили посилювати їхню свою спроможність та залучати велику кількість спостерігачів. Також, місцеві дільничні комісії продемонстрували бажання компетентно здійснювати адміністрування роботи виборчих дільниць.

Більшість відхилень, що спостерігалися під час повторних виборів 15 грудня 2013 р. були подібними на відхилення, зазначені під час парламентських виборів 2012 року. Mission Canada занепокоєна тим, що посадові особи в Окружних виборчих комісіях (ОВК), які брали участь у виборах 2012, і які, можливо, сприяли відхиленням також обіймали адміністративні посади під час повторних виборів 2013. Неприятення до відповідальності ймовірно створило середовище, яке підтримує порушення Закону про вибори.

Mission Canada зазначає, що повторні вибори 2013 року відбулися в атмосфері високого політичного напруження, про що свідчать події, які відбулися на Майдані Незалежності 30 листопада. Використання таких конституційних прав як свобода слова та мирних зібрань є основоположними для демократичного процесу. Mission Canada продовжить здійснювати моніторинг вищевказаних подій, в контексті заключної стадії виборчого процесу, що на разі триває.

Під час виборів у листопаді 2012 року, відхилення та порушення у п'яти одномандатних округах сягнули таких масштабів, що Центральна виборча комісія не змогла встановити результати у тизокругах. 5 вересня 2013 року, проведення повторних виборів було призначено на 15 грудня 2013 року.

Сфера компетенції *Mission Canada* - спостерігати, фіксувати та звітувати про те, чи вибори справді відображали демократичне волевиявлення українських виборців. Обов'язок спостерігачів за виборами полягає у тому, щоб спостерігати, фіксувати та звітувати про виборчу кампанію у відповідності до визначених міжнародних стандартів та передових практик, при цьому жодним чином не втручаючись та не перешкоджаючи виборчому процесу.

Mission Canada розмістила команду спостерігачів за виборами у складі 26 осіб для здійснення моніторингу на п'яти округах під час повторних виборів які здійснювали моніторинг повторних виборів в Україні. Шість спостерігачів було розміщено упродовж тижня з 30 листопада по 6 грудня для проведення моніторингу безпосередньо передвиборчого періоду у п'яти округах. Минулого тижня до них приєдналися решта спостерігачів, в тому числі три члени Парламенту Канади: Тед Опіц, Расс Геберт, та Високоповажний Стефан Діон. Mission Canada здійснювала моніторинг у всіх п'яти округах, де проводились повторні вибори.

Канадська місія спостерігачів за виборами фінансується Урядом Канади через Департамент закордонних справ, торгівлі та розвитку (Department of Foreign Affairs, Trade and Development (DFATD)), та здійснюється CANADEM, Канадською неприбутковою агенцією сприяння демократії.

ВСТУП

На час проведення виборів до Парламенту України у жовтні 2012 , *Mission Canada* було залучено 422 спостерігачі, 65 з яких були довгостроковим спостерігачами (ДСС). Таким чином Mission Canada змогла здійснювати моніторинг усього виборчого процесу, що передувало виборам, та безпосередньо Дня виборів, а також після виборчого періоду до моменту офіційного оголошення результатів Центральною виборчою комісією України (ЦВК).

Mission Canada було представлено проміжні звіти про до виборчий період, проміжний остаточний звіт в день після виборів, і Остаточний звіт, який було представлено Уряду Канади в березні 2013 року. Mission Canada, враховуючи свої проміжні звіти, результати спостережень у День

Mission Canada - Ukraine Elections 2013
Election Observation Mission
Parliamentary Repeat elections 15 December 2013

виборів та подальші проблеми з передачею результатів голосування та підрахунку голосів, дійшла висновку про те, що українські парламентські вибори не відповідають міжнародним стандартам у деяких важливих аспектах, а також, що ці вибори стали кроком назад в демократичному розвитку України.¹

У 5 одномандатних округах (ОВО), відхилення та порушення були настільки масштабними, що унеможливили для ЦВК встановлення у цих округах результатів виборів. 5 вересня 2013 року Президент України підписав Закон України N 457-VII "Про повторні вибори народних депутатів України в одномандатних виборчих округах №. 94, 132, 194, 197, 223". Законом передбачено проведення виборів у п'яти ОВО². Повторні вибори було проведено 15 грудня. У цих п'яти округах право голосу мають понад 700,000 виборців, яких фактично упродовж більше ніж одного року було позбавлено їхнього права представництва в Українському парламенті.

MISSION CANADA – ПОВНОВАЖЕННЯ ТА СФЕРА ДІЯЛЬНОСТІ

Mission Canada Канада розмістила команду спостерігачів за виборами у складі 26 осіб для здійснення моніторингу на п'яти округах під час повторних виборів в Україні. Шість спостерігачів було розміщено упродовж тижня з 30 листопада по 6 грудня для проведення моніторингу безпосередньо передвиборчого періоду у п'яти округах. Минулого тижня до них приєдналися решта спостерігачів, в тому числі три члени Парламенту Канади: Тед Опіц, Расс Геберт, та Високоповажний Стефан Діон. Mission Canada здійснювала моніторинг у всіх п'яти округах, де проводились повторні вибори.

Канадська місія спостерігачів за виборами фінансується Урядом Канади через Департамент закордонних справ, торгівлі та розвитку (Department of Foreign Affairs, Trade and Development (DFATD)), та здійснюється CANADEM, Канадською неприбутковою агенцією сприяння демократії.

Сфера компетенції *Mission Canada* - спостерігати, фіксувати та звітувати про те, чи вибори справді відображали демократичне волевиявлення українських виборців. Обов'язок спостерігачів за виборами полягає у тому, щоб спостерігати, фіксувати та звітувати про виборчу кампанію у відповідності до визначених міжнародних стандартів та передових практик, при цьому жодним чином не втручаючись та не перешкоджаючи виборчому процесу.

¹ Для ознайомлення з усіма висновками та результатами роботи *Mission Canada 2012*, див. проміжні звіти та Остаточний звіт на

<http://www.canadem.ca/home/en/deployment/election-observation/mission-canada-2012.html>

²#94 – Обухів, Київська область; #132 – Первомайськ, Миколаївська область; #194 – Черкаси, Черкаська область; #197 – Канів, Черкаська область та #223 – місто Київ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ

Для того, щоб вибори по-справжньому і повною мірою відображали волевиявлення народу, слід дотримуватися низки ключових міжнародних стандартів.

Ці стандарти включають таке:

- надійна та справедлива законодавча база
- універсальне та рівне право голосу;
- об'єктивне та прозоре адміністрування виборів;
- єдині правила гри для всіх учасників кампанії;
- виборчий процес без тиску та примушення;
- незалежні ЗМІ та збалансоване висвітлення виборів;
- доступ до ефективного правового захисту у випадку порушення виборчих прав
- таємність голосування;
- підрахунок голосів, який точно відображає волевиявлення виборців.

Ці умови мають вирішальне значення для забезпечення довіри та впевненості електорату у виборчому процесі. Саме ці стандарти *Mission Canada* використовує у своїй оцінці виборчого процесу.

УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Міжнародне спостереження за виборами 15 грудня виначає Закон України N 457-VII "Про повторні вибори народних депутатів України в одномандатних виборчих округах No. 94, 132, 194, 197, 223". Закон України «Про вибори народних депутатів України» ,(Стаття 79) визначає такі права міжнародних спостерігачів:

Офіційний спостерігач від іноземної держави, міжнародної організації має право:

- 1) бути присутнім на зустрічах кандидатів у депутати, уповноважених осіб партій з виборцями, на передвиборних зборах, мітингах, засіданнях виборчих комісій;
- 2) знайомитися з матеріалами передвиборної агітації;
- 3) перебувати на виборчих дільницях під час голосування, спостерігати за діями членів комісії, у тому числі під час видачі виборчих бюлетенів виборцям і підрахунку голосів, не заважаючи членам комісії фізично;
- 4) робити фото- та кінозйомки, аудіо- та відеозаписи, не порушуючи при цьому таємниці голосування;
- 5) після проведення виборів публічно висловлювати свої пропозиції щодо організації проведення виборів депутатів та вдосконалення законодавства України з урахуванням міжнародного досвіду, проводити прес-конференції з додержанням вимог законодавства України;

7) утворювати разом з іншими спостерігачами від іноземних держав, міжнародних організацій тимчасові групи офіційних спостерігачів для координації своєї діяльності в межах повноважень, передбачених цим Законом, з інформуванням про це протягом одного дня Центральної виборчої комісії.

8) офіційні спостерігачі від іноземних держав, міжнародних організацій здійснюють спостереження самостійно і незалежно.

У параграфі 4 Закон України N 457-VII "Про повторні вибори народних депутатів України в одномандатних виборчих округах No. 94, 132, 194, 197, 223" сказано:

Офіційні спостерігачі від іноземних держав та міжнародних організацій мають права, визначені Законом України "Про вибори народних депутатів України", а також мають право отримувати копії протоколів про прийняття окружною виборчою комісією виборчих бюлетенів, передачу дільничним виборчим комісіям виборчих бюлетенів, підрахунок голосів виборців і встановлення підсумків голосування та повторний підрахунок голосів виборців.³

Mission Canada вітає рішення про розширення прав міжнародних спостерігачів на повторних виборах

ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ПОВТОРНИХ ВИБОРІВ

Повторні вибори відбуваються в умовах надзвичайно напруженої політичної атмосфери. *Mission Canada* підтримує право українського народу на свободу слова і мирного зібрання, які український народ та міжнародна спільнота вважають основоположними правами людини. *Mission Canada* продовжуватиме приділяти особливу увагу на неналежний вплив ситуації громадянського неспокою на проведення виборів у цих п'яти округах.

Mission Canada особливо непокоїть практика продовження накладення заборони на проведення мирних зібрань в Україні. Зокрема, упродовж останніх шести тижнів суди прийняли низку рішень про загальну заборону мирних зібрань в таких містах України як Київ, Миколаїв, Дніпропетровськ, Нікополь, Черкаси та Кременчук. У відповідності до Конституції України це виключне право лише Верховної Ради України – єдиного законодавчого органу країни.

Mission Canada також зауважує, що суди продовжують неналежно тлумачити положення Конституції України стосовно повідомлення державних органів та органів місцевого самоврядування про проведення масових заходів. Незважаючи на те, що Конституція України говорить лише про зобов'язання повідомляти "заздалегідь" і має пряму дію, у своєму рішенні Окружний адміністративний суд міста Києва від 30 листопада, 2013 покладався на рішення

³ Неофіційний переклад

Київської міської ради від 24 червня, 1999 року, яке передбачало термін 10 днів. Право на свободу слова та мирні зібрання становлять невід’ємну частину демократичного виборчого процесу.

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА

Парламентські вибори відбуваються на основі Конституції України, Закону України «Про повторні вибори народних депутатів України в одномандатних виборчих округах No. 94, 132, 194, 197, 223», Закону України «Про вибори Народних депутатів України» (виборчого закону) «Про Центральну виборчу комісію» Закону «Про Державний реєстр виборців», Кодексу адміністративного судочинства, Кримінального кодексу, Кодексу адміністративних правопорушень та постанов Центральної виборчої комісії (ЦВК). Конституція гарантує усі основні права та свободи, необхідні для проведення демократичних виборів. Поширена в Україні практика неособистого голосування в парламенті є неконституційною, а, відтак робить нелегітимною законодавчу базу країни.⁴ Законопроект *Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів»* було прийнято парламентом минулого місяця, але не підписано Президентом.

АДМІНСТРУВАННЯ ВИБОРІВ

Центральна виборча комісія (ЦВК)

Центральна виборча комісія – це єдиний постійний орган адміністрування виборів. За пропозицією Президента особистий склад ЦВК було призначено парламентом у 2007 на семирічний термін. З часу проведення виборів 2012 року помінявся Голова ЦВК; пішов зі своєї посади Володимир Шаповал, і на його місце було призначено Михайла Охендовського. Таким чином ЦВК дотримувалася, визначених законом часових рамок. Формально засідання ЦВК відкриті для спостерігачів, ЗМІ та представників партій та кандидатів. Втім, під час відкритих засідань ЦВК, обговорення рішень відбувалося рідко, за них просто голосували; засідання ЦВК були закритими. Це знизило рівень прозорості ЦВК. З початку виборчої кампанії і до 14 грудня ЦВК усього отримала 26 скарг - 2 були залишені без розгляду, 1 було відправлено до Генерального прокурора, 1 було скасовано скаргником, і 22 було повернуто скаргникам через помилки.

Окружні виборчі комісії (ОВК)

Окружні виборчі комісії (ОВК) – це органи влади, наділені повноваженнями адмініструвати виборчий процес в межах окремих округів. Одну ОВК було організовано для кожного округу у повторних виборах - у сумі п’ять ОВК. Найважливіші функції ОВК – це організація Дільничних виборчих комісій (ДВК), заслуховування та винесення рішень щодо скарг та підрахунку результатів

⁴ Стаття 84.3 Конституції України говорить, про те, що: “Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто” та у статті 47.3 Регламенту Верховної Ради сказано: “Голосування здійснюється Народним депутатом особисто за використання електронної системи ...”

голосування на ДВК. До складу ОВК входять 18 членів. По одному місцю у кожній ОВК відведено для партій парламентських фракцій - 5 загалом. Решта 13 членів ОВК визначається шляхом жеребкування, що проводиться ЦВК. У відповідності до Закону правила проведення жеребкування визначає ЦВК. Списки кандидатів у члени ОВК і подавали партії – суб'єкти виборчого процесу. 25 жовтня після проведення жеребкування ЦВК було визначено склад 5 ОВК і.

У результаті проведення жеребкування, 39 партій (в тому числі 5 партій парламентських фракцій) отримали представництво в ОВК. Із 34 партій, які отримали місця завдяки жеребкуванню, 21 не висуває своїх кандидатів у жодному із п'яти округів . 38 із 90 членів ОВК і (42%) представляють партії, які не мають своїх кандидатів на виборах. Незрозуміло, в чому полягає зацікавленість партії, яка не має свого кандидата по округу, брати участь у адмініструванні виборів в цьому окрузі. Багато з цих партій можна вважати "технічними " партіями⁵. Після виборів 2012 року, *Mission Canada* рекомендувала, що «Було би доцільно посилити законодавство для того, щоб дозволити партіям висувати свої представників у ОВК та ДВК лише у тих округах, де балотується їх кандидат, або за пропорційною системою балотуються їх кандидати з партійного списку. Тоді як , партії або кандидати, які уже не мають належним чином зареєстрованого кандидата, не повинні мати представників в ОВК або ДВК. На жаль цю рекомендацію не було виконано.

Неналежна прозорість роботи ОВК, так само як і в 2012, і надалі залишається проблемним питанням . Незважаючи на вимогу Закону про те, що рішення ОВК слід публікувати як на вебсайті ОВК, так і ЦВК станом на 9 грудня, лише 2 рішення ОВК були опубліковано на вебсайті ЦВК.⁶

Із 90 членів ОВК, на сьогодні уже відбулося 53 заміни, що становить 68% заміни у складі ОВК. В ОВК округі 94 відбулося 9 замін; в окрузі 132- 14 ; 194- 14 ; 197- 4 , і ОВК 223 округу - 12. Якщо зважити на те, що саме на рівні ОВК відбувалися ті порушення, які призвели до неможливості установити результати виборів, викликає занепокоєння той факт, що деякі з тих членів, які працювали в ОВК 5 округів у 2012, знову працюють в тих же ОВК іях. У деяких випадках вони тепер представляють інші партії. Наприклад, 4 із 18 членів ОВК у 223 окрузі, були членами ОВК по 94 округу у 2012 році; всі вони поміняли партійну належність.

Реєстрація та /зняття кандидатур з реєстрації

ЦВК загалом зареєструвала 210 кандидатів у п'яти округах. 85 було зареєстровано в окрузі 94; 13 - в окрузі 132; по 18 в окрузі 194 та 197; і 76 в окрузі 223. Станом на 9 грудня, в окрузі 94, 47 із 85 зареєстрованих - зняли свої кандидатури з реєстрації; у 132, 194 та 197 – по 2 кандидати в

⁵ Термін, що використовується для опису партій, які за дотримання мінімальних вимог щодо подання, чи висування кандидатів часто є маловідомими, і, інколи використовуються як тактичне прикриття для інших партій – для того, щоб або відтягнути голоси суперників, або отримати додаткове представництво у виборчих комісіях.

⁶ Закон України «Про вибори народних депутатів» стаття 35, параграф 5.

кожному; і у 223 - 6. Після зняття кандидатур відбулося лише 2 переєстрації кандидатур самими кандидатами. Якщо врахувати те, що жеребкування для ДВК були проведені лише за кілька днів до того, як було представлено більшість з подань на припинення реєстрації, можливо, що чимало з таких кандидатів були "технічними", тобто, що насправді їхнє кандидатство було необхідним для того, щоб отримати місце в ДВК для іншого кандидата, особливо в окрузі 94. В остаточному звіті про вибори 2012 року Mission Canada рекомендувала, що партії або кандидати, які уже не мають належним чином зареєстрованого кандидата, не повинні мати представників в ОВК або ДВК. На жаль, цю рекомендацію не було виконано.

Mission Canada також зауважила присутність так-званих кандидатів "клонів" - кандидатів з однаковими або іменами співзвучними до імен провідних кандидатів, або відомих політиків, які беруть участь у виборах, можливо як один зі способів заплутати виборців.

Mission Canada зауважує існування все ще невирішеної суперечності юридичного тлумачення поняття "постійного" проживання на території України між законодавством України та усталеною практикою Європейського Суду з прав людини (ЕЧП). Українські суди продовжують посилалися на рішення Європейського суду по справі «Мельниченко проти України» від 2004 року, надаючи при цьому перевагу положенням українського законодавства, як це відбувається у справі «Романюк В.М.», де національні суди ухвалили скасувати реєстрацію кандидата в народні депутати України по одномандатному округу № 94. Кандидат Романюк В.М. не відповідав вимогам українського законодавства про постійне проживання в Україні упродовж 5 років, оскільки він поїхав до Італії через побоювання політичних переслідувань. В липні 2013 року Міланський апеляційний суд відмовив Україні в запиті на екстрадицію.

З іншого боку українські закони говорять про те, що проживання особи вважається «постійним», якщо тривалість його/її одноразової поїздки за кордон з приватної справи не перевищила 90 днів за один період перебування, а разом - не більше 180 днів на рік. З іншого боку Європейський суд з прав людини, не визнавши порушення виборчого законодавства подібну справу «Мельниченко проти України» зазначивши, що "законодавство не містить різниці між поняттями "законного" та "постійного" проживання, і, що "єдиний доказ реєстрації місця проживання особою, яке не завжди співпадає з місцем її постійного проживання, містився у внутрішньому національному паспорті".

Таким чином Thus *Mission Canada* вважає, що в разі не приділення українськими органами влади належної уваги юридичному врегулюванню існуючого протиріччя між Європейським судом з прав людини та українською практикою, існування такого рішення Європейського суду з прав людини створює нові прецеденти в майбутньому в контексті президентських виборів в Україні у 2015 році.

Дільничні виборчі комісії (ДВК)

ОВК відповідають за проведення виборів у всьому окрузі, тоді як дільничні виборчі комісії (ДВК) утворюються з метою проведення виборів на території виборчих дільниць. До складу ОВК увійшли представники політичних партій (які змагалися на місцевому рівні), і також, представники

незалежних кандидатів у місцевому бюлетені. До складу ДВК входить від 10-24 членів, в залежності від кількості виборців, зареєстрованих на дільниці. Їхній склад визначається через жеребкування проведеного ОВК, у відповідності до процедури визначеної ЦВК.

Коли членам комісій ставили запитання про те, яку партію вони представляють в комісіях, вони не могли відповісти; це власне повторення того, що відбувалося у 2012 році як на рівні ДВК, так і ОВК, коли присутність технічних партій та кандидатів негативно вплинули на адміністрування виборів.

ВИБОРЧА КАМПАНІЯ

Використання адміністративних ресурсів

Отримано інформацію про кілька випадків зловживання адміністративними ресурсами, в тому числі агітацію за кандидатів на вебсайтах Київської обласної державної адміністрації та Миколаївської обласної державної адміністрації. Голова Миколаївської обласної державної адміністрації є кандидатом на виборах у виборчому окрузі 132.

Загалом, виборча кампанія відбувалася відносно спокійно, інформації про насильство пов'язане з проведенням кампанії не було.

Участь жінок:

Парламентські вибори 2012 року відзначились невеликим покращенням щодо представленості жінок у Верховній Раді – рівень представленості зріс з 7 до 10 відсотків – а також в Кабінеті Міністрів, в якому 3 жінки було призначено на вищі керівні посади. Тим не менш, жінки залишались недостатньо представлені серед зареєстрованих кандидатів у 5 округах, попри збільшення загальної кількості кандидатів в зазначених округах. Як і раніше, до складу виборчих комісій входить більше жінок, ніж чоловіків. Однак це, можливо, є наслідком невеликої оплати такої праці.

Участь молоді:

ЦВК не робить окремої вибірки даних, що базуються на реєстрації виборців, які приймали/не приймали участь у виборах, стосовно віку. Соціологічні дослідження та огляди, які користуються проксі методом, тим не менш, свідчать про постійну та негативну тенденцію, щодо участі у виборах українців у віці 18-29 років. Існує небагато структурних та юридичних стимулів задля змінення цієї тенденції. Мінімальний вік людини, яка має право приймати участь у виборах менший, ніж мінімальний вік, дозволений для того, щоб балотуватися на державну посаду – 18 та 21 рік відповідно. В Верховній Раді представлено лише 1,5% депутатів у віці до 30 років. З іншого боку, дослідження показують, що молоді українці більше довіряють громадським організаціям та рухам, ніж більш старші покоління. Це неспівпадіння було відображено у більшій явці молоді на Майдані серед демонстраційного руху, аніж на повторних виборах на дільниці у м.Києві (ОВК №223). В той

самий час молоді люди, зазвичай, добре представлені серед членів виборчих комісій та в якості спостерігачів від політичних партій, проте це, ймовірно, є наслідком безробіття та економічної неспроможності. Це спостереження підкріплюється фактом щодо важкості, з якою молоді люди могли ідентифікувати свою приналежність до партії або незалежного кандидата, коли їм задавали питання щодо представництва на виборах.

ПЕРІОД БЕЗПОСЕРЕДНЬО ПЕРЕД ВИБОРАМИ (12, 13, 14 грудня)

12 грудня у місцях проведення виборів було розміщено 20 спостерігачів, які приєдналися до 6 спостерігачів, які уже працювали в округах упродовж попереднього тижня. Вони здійснювали спостереження за ходом підготовки до виборів у ДВК та ОВК у відповідних виборчих округах. Три дні, що безпосередньо передують виборам, мають вирішальне значення для забезпечення використання громадянами їхнього права брати участь у виборах. Списки виборців остаточно уточнюються, бюлетені, урни для голосування, та інші необхідні матеріали доставляються до ОВК, а ДВК повинні забезпечити готовність до проведення голосування.

Спостерігачі відвідали 173 дільниці, (що становить 26,7% від загальної кількості дільниць у п'яти виборчих округах). Загалом підготовка до проведення виборів пройшла досить нормально. Поряд з тим, спостерігачі в усіх округах зауважили кілька проблемних питань, які можуть вплинути на результативність та об'єктивність адміністрування виборів. Найсерйозніше з них була велика кількість змін в ОВК та ДВК. Упродовж усього виборчого процесу відбулися 62 заміни з 90 членів ОВК - плинність склала 68,8%. Більшість із цих заміни здійснювалися малими технічними партіями. *Mission Canada* визначала такий рівень плинності як одну з основних проблем, які призвели до дифункціонального адміністрування виборів у 2012. Той факт, що це продовжується викликає занепокоєння.

У 61% ДВК відбулися зміни особового складу в останній тиждень перед виборами. В ОВК 223, спостерігачам показали форми заяв на зміни в особовому складі ДВК. Почерк у цих формах, фірма виробника CD та бренд папок на, яких подавалися ці списки були ідентичними. У випадку цієї ОВК зміни різних партій та різних кандидатів спрямовувалися з одного джерела, а це викликає серйозне занепокоєння, щодо використання 'технічних' партій для просування інтересів конкретного кандидата. Коли членам ДВК ставили запитання про їхню партійну належність, чи партійну належність їхнього кандидата, чимало членів ДВК не знали яку партію чи якого кандидата вони представляють.

22 % з ДВК, куди приходили спостерігачі були закриті. Це означає, що виборці не могли перевірити чи були вони зареєстровані для голосування чи ні, а відтак, це перешкоджало спроможності ДВК належно підготуватися до Дня виборів. Особливо гостро ця проблема проявилася в ОВК 197 (Канів), де 31,7% ОВК були закриті, коли туди прийшли спостерігачі. З 4 грудня виборці повинні мати можливість перевірити чи внесені вони до списків виборців, це дає виборцям короткий

проміжок часу переконатися, що вони зареєстровані для голосування. Попри те, що із закону незрозуміло, чи повинні ДВК бути відкритими у вихідні дні, передові практики вказують на те, що виборці повинні мати можливість ознайомитися зі списком виборців. З урахуванням того, що більшість людей упродовж тижня під час робочого дня працюють, то не можна назвати безпідставним їхнє сподівання на можливість пересвідчитися під час вихідних, чи внесені їхні імена до списків виборців.

Погрози використання сили

Був один випадок, коли нашим спостерігачам погрожували розбити камеру, якщо вони продовжуватимуть знімати, те що їм сказали було навчальне заняття, але виглядало радше як зустріч членів виборчої комісії з представниками партій чи кандидатів.

Потенційні порушення

З наближенням Дня виборів канадські спостерігачі все більше чули про звинувачення у прямому підкупі виборців, які лунали від внутрішніх спостерігачів, членів виборчих комісій та представників кандидатів від партій. Один раз в окрузі 194, спостерігачі були присутні при викритті операції з підкупу виборців.

Ще одна сфера особливого занепокоєння на, яку звертали увагу деякі співбесідники – це можливість того, що людей доправлятимуть у лікарні як пацієнтів, для того, щоб вони змогли проголосувати у певному окрузі. Наприклад, у ДВК 711100, ОВК 194, в онко диспансері було зареєстровано 441 виборця, тоді як упродовж виборів минулого року це число становило 204.

Загальна оцінка

Загальна оцінка періоду, що безпосередньо передував Дню проведення виборів була позитивною. У 90% з відвіданих ДВК спостерігачам пропонували повну співпрацю, не обмежували їхні спостереження у 89%, а щодо загального враження про підготовку до Дня виборів 78% ДВК були оцінені як «добре» або «дуже добре».

ДЕНЬ ВИБОРІВ

Процедура відкриття

Mission Canada спостерігала процедуру відкриття на 14 дільницях. Загалом відкриття виборчих дільниць відбулося успішно. Усі, за винятком, двох дільниць було відкрито вчасно. Усі ДВК, де наші спостерігачі вели спостереження, мали в наявності усі необхідні матеріали, усі бюлетені були проштамповані, а урни для голосування належно опечатані. На всіх ДВК, за винятком однієї, контрольні листки було поміщено в урни для голосування.

Mission Canada - Ukraine Elections 2013
Election Observation Mission
Parliamentary Repeat elections 15 December 2013

На 8 виборчих дільницях, де здійснювалося спостереження, кількість отриманих бюлетенів було занесено до протоколу про підрахунок голосів; на 5, в супереч процедурі, цього не було зроблено. Загалом, процедура відкриття на 12 з 14 дільниць була оцінена як 'добре' або 'дуже добре,' тоді як лише 2 отримали оцінку 'погано.'

Період голосування

Період голосування загалом пройшов нормально. Спостерігачі відвідали 79 дільниць, і оцінили проведення процесу голосування загалом 'добре' у 68%, або 'дуже добре' на 25% дільниць. Робота ДВК була оцінено 'добре' у 65% або 'дуже добре' у 28% дільниць. У 63% та 30% дільниць прозорість процесу голосування було оцінено відповідно на 'добре' та 'дуже добре'.

Тим не менш мали місце кілька інцидентів, які викликали занепокоєння. В окрузі 132, від самого початку дня перед приміщенням ОВК перебувало десь 400 осіб, коли до них звернулися із запитанням кого вони представляють, та що вони там роблять, вони відмовилися давати відповідь.

Присутність на багатьох дільницях 'журналістів', які, коли їм ставили запитання в деяких випадках визнавали, що насправді працюють на кандидата, ставить під сумнів їхню реальну роль у виборах. Присутність таких осіб було помічено в усіх п'яти округах. Наприклад, на дільниці 320288, округ 94, двоє осіб. Зареєстрованих як журналісти сиділи відразу поруч з урнами для голосування і робили позначки, коли виборці кидали свої бюлетені. А хтось третій не складав бюлетені, і закидав їх до урни повільно, щоб було видно за кого вони голосували. Коли у 'журналістів' запитали, кого вони представляють, то вони спокійно визнали, що вони працюють на кандидата Бадаєва. На ОВК 132, спостерігачі від групи Континент не могли розказати, що собою являє їхня організація. Команди, які здійснювали спостереження на ОВК 223 інформували про кілька фургонів з невідомими молодими людьми, які їздили від одної дільниці на іншу. В ОВК 197, на ДВК 711070 і 711071 перебували молоді люди з пластиковими значками, де було написано "особа, що допомагає регіональній поліції."

Наявність кандидатів 'клонів' вплинула на вибори. В ОВК DEC 223, спостерігачі побачили, що кільком особам було відмовлено в тому, щоб видати другий бюлетень, після того, як вони усвідомили, що проголосували не за того кандидата саме через наявність у бюлетені клону. Поки що складно судити яким буде вплив кандидатів «клонів» на вибори взагалі.

В ДВК в ОВК 223, спостерігачі отримали інформацію про те, що члени ДВК підписували незаповнений протокол. Коли ж спостерігачі прибули до ОВК, і попросили подивитися на протоколи, їм відмовили, оскільки, у відповідності до почутого від ОВК, протоколи у весь час перебували в сейфі. Водночас, три окремі джерела в ОВК підтвердили, що комісія насправді підписувала незаповнені протоколи.

Спостерігачі і надалі зауважили кілька випадків, коли члени комісії не знали, яку партію вони представляли. Наприклад, в окрузі 94, Голова ДВК сказала спостерігачам, що вона та секретар комісії представляли Партію Регіонів, але після перевірки документації поміняли інформацію.

В окрузі 94, більше 30 скарг було подано до Міністерства внутрішніх справ щодо незаконних дій упродовж Дні виборів. Міністерство внутрішніх справ повідомило, що почало розслідування.

Закриття та підрахунок голосів

За інформацією кандидата від Батьківщини в окрузі 194, приблизно о 19:30 Державтоінспекція, не давала спостерігачам їхньої партії можливості залишити їхній Головний офіс, і відкрила дорогу лише о 20:00. В результаті спостерігачі, приблизно 30 осіб, не змогли бути присутніми на закритті, за їхньою інформацією, приблизно 1/3 ДВКій. Інформація про ці події на разі не підтверджена, але *Mission Canada* буде продовжувати відстежувати подальший перебіг ситуації.

На дільниці 800971, округ 223, були серйозні питання щодо дійсності підрахунку. Спостерігачі почули як три члени комісії говорили про те, що шахрайство відбувалося упродовж усього дня, і виражали занепокоєння, що їх можуть розпустити. Крім того, були істотні проблеми з підрахунком голосів. Коли спостерігачі попросили протокол підрахунку, то їх увесь час затримували або Голова, заступник голови та секретар комісії. Голова комісії продовжував затримувати виконання прохання понад дві години, і спробував піти до ОВК без надання проштампованих примірників протоколів. Зрештою, Голова комісії здався і надав спостерігачам протоколи. Це відбулося після того, як міліція його заявила про те, що насправді такі дії – ненадання протоколів - є порушенням закону.

Процес обробки (табуляція) результатів голосування

В ОВКях 223 та 132, ситуація під час процесу обробки результатів голосування описувалася як хаотична. В ОВК 132, зустріч лічильної комісії не розпочалася аж до півночі, і ОВК прийняла протоколи та бюлетені з 5 ДВКій без протоколів. Пізно увечері (рано вночі) на ОВК 132, через незначні помилки такі як неправильно написаний номер офіційного протоколу, або відсутність підпису одного з членів комісії приблизно 20 ДВК були відправлені до їхніх дільниць для перерахунку голосів. Кімнату ОВК у 132 окрузі не можна назвати достатнім приміщенням для окружної комісії. Між ОВК та спостерігачами виникають суперечки щодо можливості отримати доступ для спостереження за процесом обробки голосів (табуляції голосів). В 223 окрузі доступ спостерігачів було спеціально заблоковано представниками кандидатів.

Спостерігачі висловлюють свою вдячність органам влади України за їхнє запрошення здійснювати спостереження за виборами; Центральній виборчій комісії за допомогу та співпрацю. Також спостерігачі висловлюють свою вдячність дипломатичній спільності та міжнародним інституціям за їхню співпрацю та підтримку.

**Mission Canada - Ukraine Elections 2013
Election Observation Mission
Parliamentary Repeat elections 15 December 2013**

У подальші години та дні Mission Canada продовжить здійснювати моніторинг процесів підрахунку та обробки результатів голосування в ОБК.

Остаточний звіт буде видано, включаючи рекомендації щодо покращення виборчого процесу.

Усі звіти Mission Canada будуть розміщені: <http://www.canademissions.ca/ukraine>

Лише англійська версія є єдиним офіційним документом.

Контактна інформація для ЗМІ :

В Канаді
Ярослав Баран
Tel: +1 (613) 301 8802
yaroslav.baran@canadem.ca

В Україні
Олеся Олешко
Tel: +38 (050) 315 0941
olesia.oleshko@canadem.ca